

Recensie Beschermjassen in Supervisie en Coaching 1/2008
Kitlyn Tjin A Djie & Irene Zwaan (2007). Beschermjassen,
transculturele hulp aan families. Assen: Van Gorcum. xii +
96 p., isbn 978 90 232 4371 7, ? 13,50.

Supervisie en Coaching jaargang 25, nummer 1 (2008) p.
69-71

Inhoud
Inleiding
Inhoud
Commentaar
Tot besluit
Bibliografie

Inleiding

Het begrip beschermjassen is gebaseerd op de term
'enveloppe' uit de Franse transculturele psychologie en
betekent zoveel als mensen die in een moeilijke levensfase
verkeren inbedden in de groep en in de cultuur.
Beschermjassen is zowel een zelfstandig naamwoord als een
werkwoord. Op zoek gaan naar ankers, steunfiguren, rituelen
of equivalenten van vroeger helpt mensen zich te hernemen
en hun leven op te pakken. Denken en werken in termen van
beschermjassen biedt een nieuw perspectief in de
hulpverlening dat niet alleen interessant is voor
hulpverleners, maar ook voor begeleiders en opleiders van
hulpverleners, en eigenlijk voor iedereen die professioneel
in een interculturele dialoog verwickeld is.

De auteurs werpen vragen op als: wat hebben hulp- en
dienstverleners nodig om intercultureel competent te zijn?
Welke invloed heeft iemands persoonlijke achtergrond op
diens omgang met en oordeel over mensen uit een andere
cultuur of context? Hoe kan een werkelijk toegankelijke en
goed functionerende hulpverlening aan migranten en
Nederlanders van allochtone afkomst gerealiseerd worden? En
in het bijzonder: welke rol spelen het intergenerationele
familiedenken en de gevolgen van migratie daarbij?

Het boek is niet alleen bedoeld voor hulpverleners, maar
ook voor iedereen die behoefte heeft aan een nieuw
perspectief op persoonlijke relaties, op hulpverlening of
op samenleven in een multiculturele samenleving en is
daarmee ook interessant voor coaches en supervisors. Het

boek is geen technische verhandeling over modellen en methoden, maar gaat over het kennen van je eigen geschiedenis, het op basis daarvan kunnen loslaten van vooringenomen standpunten en het zoeken naar een werkelijke transculturele en niet-veroordelende dialoog met de ander.

Centraal in het boek staan de ervaringen, denkbeelden en overtuigingen van Kitlyn Tjin A Djie (transcultureel systeemtherapeut, trainer, coach en supervisor), die vanuit haar eigen multiculturele levensverhaal en dat van anderen een perspectief op interculturaliteit biedt dat de lezer aan het denken zet. Irene Zwaan is werkzaam als adviseur bij Enova emancipatie adviesbureau Drenthe.

Uitgangspunt is de narratieve benadering, die er van uitgaat dat in het verhaal van mensen en in de taal die zij daarvoor gebruiken hun opvattingen verwoord worden. Het boek vertelt waarom je eigen verhaal belangrijk is voor de dialoog met de 'vreemde ander'. Verhalen geven een beeld van de complexiteit en diversiteit in denkbeelden en werkelijkheden. De in het boek opgenomen verhalen, ondersteund met theoretische begrippen uit de antropologie, de interculturele communicatietheorie en de systeemtherapie, bieden een perspectief waarin intergenerationeel familiedenken een belangrijke invalshoek is. De boodschap is helder: essentieel is te kunnen pendelen tussen verschillende culturen en daarbij je eigen heilige huisjes opzij te zetten. Dat vraagt - meer nog dan kennis van andere culturen, familiestructuren en tradities - kennis van de eigen culturele bagage en heilige huisjes op deze punten. Het boek is geschreven tegen de achtergrond van de culturele diversiteit van Drenthe, een provincie met een zeer divers sociaal landschap, en het streven van Bureau Jeugdzorg Drenthe om werkers beter toe te rusten voor werken met cliënten die een andere taal spreken dan de hulpverlener.

Inhoud

In hoofdstuk 1 vertelt Kitlyn Tjin A Djie haar levensverhaal, over haar ervaringen in Suriname, de migratie en wat ze als Surinaamse in Nederland tegenkwam. In feite zijn de ingrediënten in het boek alle te herleiden tot het verhaal in dit hoofdstuk. Hoofdstuk 2 gaat over divers Drenthe, het sociale, culturele en historische landschap dat zelf diversiteit in zich draagt. In hoofdstuk

3 komt het zelfhelend vermogen van families ter sprake als hun kracht. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen families uit individuele (ik-)systemen zoals in Nederland en collectieve (wij-)systemen zoals bij niet-westerse migranten. In hoofdstuk 4 wordt ingegaan op de impact van immigratie (krenkingen ondergaan, steeds moeten pendelen) die vooral mensen betreft uit collectieve systemen die merken dat de continuïteit van het functioneren van de grootfamilie hapert.

In hoofdstuk 5 wordt een overzicht gegeven van competenties die nodig zijn voor een open dialoog met de vreemde ander. De culturele bagage van zowel de ander als jezelf kennen, van perspectief kunnen wisselen, je bewust zijn van je heilige huisjes en van de mogelijkheid van blinde vlekken en vanzelfsprekendheden in de communicatie, zijn daarbij essentiële competenties. Hoofdstuk 6 behandelt een aantal instrumenten die afzonderlijk of in samenhang ingezet kunnen worden in het contact tussen hulpverlener en cliënt: werken met genogrammen (een visueel overzicht van historie en structuur van een grootfamilie, met speciale aandacht voor de migratiegeschiedenis en gezagsdragers in de familie), het topoi-model (een door Edwin Hoffman ontwikkeld analysemodel voor communicatie) en het werken met contextuele vragen, levensverhalen, getuigenissen en mentaliseren (communiceren over de effecten van communicatie).

Hoofdstuk 7 gaat over beschermjassen als zelfstandig naamwoord en als werkwoord: op zoek gaan naar ankers, steunfiguren, rituelen of equivalenten van vroeger helpt mensen zich te hernemen en hun leven op te pakken. In hoofdstuk 8 wordt verkend hoe beschermjassen zich verhoudt met conventionele opvattingen over hulpverlening, waarbij tevens wordt stilgestaan bij bestaande methodieken als Signs of Safety, de Oplossingsgerichte Benadering en het Familie Netwerk Beraad.

De auteurs besluiten met de suggestie dat het werken met beschermjassen in organisaties onderdeel kan zijn van de managementstijl en dit eigenlijk een thema is dat een apart boek rechtvaardigt.

Commentaar

Door de verhaalvorm worden de behandelde concepten

aanschouwelijk aan de lezer voorgelegd. Het is een informatieve en prettige manier van presenteren. Het wordt snel duidelijk waar het bij transculturele hulp aan individuen en families om gaat en wat daarvoor nodig is aan de kant van de hulpbieder. Het legt ook andere accenten met betrekking tot professionaliteit van werkrelaties wat betreft het hanteren van het spanningsveld tussen afstand en nabijheid. In deze wijze van werken met narratieven schuilt echter ook een risico. De auteurs maken met deze werkwijze gebruik van een argumentatie op basis van voorbeelden. Nadeel daarvan is de verleiding alleen die voorbeelden op te nemen die het eigen gelijk illustreren en voorbeelden weg te laten die dat niet doen. Zo begrijp ik best het grote belang van intergenerationeel familiedenken en families als beschermstelsel met een helend karakter (p. 22). Toch bekruipt me het gevoel dat familiebanden er soms geïdealiseerd worden neergezet en het knellende karakter ervan wordt vergeten (maar misschien is juist dat een van mijn heilige huisjes uit mijn individuele cultuur).

De auteurs benadrukken (p. 21) dat diversiteit in Nederland al bestond voor er allochtonen kwamen, blijkens historische, culturele en lokale verschillen in het voorbeeld Drenthe (waar overigens moeiteloos een andere provincie voor ingevuld had kunnen worden). Het risico van het nuanceren van tegenstellingen is dat reëel bestaande verschillen tussen nationale culturen vermoedelijk minder groot zijn dan verschillen tussen de Nederlandse cultuur en culturen van elders. De meervoudige impact van immigratie - zo mooi beschreven in hoofdstuk 4 - loopt daardoor de kans gebagatelliseerd te worden. Een Fries in Nijmegen is toch anders dan een Ghanees in Emmen, ondanks overeenkomsten.

Het standpunt dat je als allochtoon pas goed kunt inburgeren als je de contacten met je 'roots' niet verwaarloost en kinderen tweetalig opvoedt om identiteitsproblemen te voorkomen (p. 38), is inhoudelijk navoelbaar en lijkt me voor discussie vatbaar.

Wat betreft de werkwijzen: deze zijn helder aangeduid, maar soms erg kort (zoals het topoi-model; Hoffman, 2002). Het boek is dan ook niet bedoeld als oefenboek. Om er goed mee te kunnen werken lijken me training en aanvullende literatuurstudie geboden. Het boek biedt door de literatuursuggesties in de vele noten een goede ingang

daartoe. Voorts is nadere informatie te vinden op een website (www.beschermjassen.nl).

Tot besluit

Voor supervisors en coaches is het boek om twee redenen van groot belang. Het biedt niet alleen een kader om transculturele elementen in verhalen van supervisanten over hun cliënten (beter) te begrijpen. Het is ook van belang om niet-autochtone supervisanten en coaches in hun historie en hun context door beter begrip effectiever te begeleiden. Kortom, ik vind Beschermjassen een aanrader om te lezen en de daarin gepresenteerde standpunten kritisch te onderzoeken, met methodische aanwijzingen zorgvuldig aan de slag te gaan en vooral de eigen heilige huisjes in beeld te krijgen.

Hans Bennink

Bibliografie

1. Hoffman, E. (2002). Interculturele gespreksvoering. Theorie en praktijk van het topoi-model. Houten/Diegem: Bohn Stafleu van Loghum.

© 2008, Bohn Stafleu van Loghum, Houten